

NEMIS TILIDA DAVOMIYLIK FAZASI VA UNING IFODALANISH VOSITALARI

Azimova Nazifa Shavkatovna

SamDCHTI. Roman-german tillari fakulteti, katta o'qituvchi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10999424>

Annotatsiya. Mazkur maqola nemis tilining davomiylik fazasi va undagi ifodalanish vositalari, shuningdek, ularning o'zaro aloqalari o'rganilgan. Davomiylik fazalar o'rganishda markaziy ahamiyatga ega bo'lib, bu davrning dastlabki etaplaridan biri hisoblanadi. Bu maqola, nemis tilini o'rganuvchilar, tilshunoslar va tadqiqotchilar uchun amaliy qiymatga ega. Maqola nemis tilidagi davomiylik fazalar va ularning ifodalanish vositalari haqida tafsilotlar bilan o'qituvchilarga va tadqiqotchilarga qo'llanish maqsadida yaratilgan.

Kalit so'zlar: tilshunoslik, davomiylik fazasi, tadqiq qilish, konsept, zamonaviy, semantik jihat.

CONTINUOUS PHASE AND ITS MEANS OF EXPRESSION IN GERMAN

Abstract. This article examines the continuity phase of the German language and its means of expression, as well as their interrelationships. Continuity is central to the study of phases and is one of the earliest stages of this period. This article is of practical value to German language learners, linguists and researchers. The article is designed for the use of teachers and researchers, with details about the continuous phases in German and their means of expression.

Key words: linguistics, continuity phase, research, concept, modern, semantic aspect.

НЕПРЕРЫВНАЯ ФАЗА И ЕЕ СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ В НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация. В статье рассматривается этап преемственности немецкого языка и его выразительных средств, а также их взаимосвязи. Непрерывность занимает центральное место в изучении фаз и является одной из самых ранних стадий этого периода. Данная статья представляет практическую ценность для изучающих немецкий язык, лингвистов и исследователей. Статья предназначена для преподавателей и исследователей и содержит подробную информацию о непрерывных фазах в немецком языке и средствах их выражения.

Ключевые слова: лингвистика, этап преемственности, исследование, концепт, современность, семантический аспект.

Bugungi kunda tilshunoslikda jadal rivojlanib borayotgan zamonaviy tilshunoslik sohalaridan biri bu kognitiv tilshunoslik bo'lib, bu sohada biz konsept tushunchasini batafsil o'rganamiz. Kognitiv tilshunoslik zamonaviy tilshunoslik sohalaridan biri bo'lib, bu sohada tadqiqotlar olib borish bugungi kunda dolzarbdir.

Zamonaviy kognitiv tilshunoslikning vujudga kelishi amerikalik olimlar J. Lakoff, R. Langaker, R. Jekendoff va boshqalarning ilmiy ishlari bilan boshlanadi. Konsept termini tilshunoslikda o'tgan asrning 80- yillarigacha «tushuncha» so'zi bilan sinonim sifatida ishlatilgan bo'lsa, uning hozirgi vaqtdagi izohi kengroq ma'no kasb etganligini ko'rishimiz mumkin.

Konseptning aniq strukturasi mavjud emas va har bir shaxs konseptni o'zicha sathlarga bo'lib o'rganadi. Konsept ko'p qirrali va ko'p qatlamli mental tuzulmadir. Konseptning kognitiv va lingvokulturologik tadqiqotlar obyekt sifatida tasvirlanayotganligi ham shundan dalolat beradi.

Konsept termini XX asrning 90 - yillarida keng qo'llanila boshlandi. Konsept so'zi lotin tilida «conceptus» so'zidan olingan bo'lib, uning gumanitar fanlardagi lug'aviy ma'nosi «tushuncha» demakdir. Konsept terminini zamonaviy tilshunoslikda rus tilshunosi S. A. Askaldov ilk bor qo'llagan. Q. Yusupov esa «Konsept» bilan tushunchani Eisbergga o'xshatish mumkin deya ta'riflagan. Agar konsept eisberg bo'lsa, uning suvdan chiqib turgan qismi tushunchadir.

Konseptning semantik xususiyatlari. Konsept semantik jihatdan so'zning leksik ma'nosiga nisbatan boyroqdir. Konsept inson ongida shakllangan ma'lum bir keng qo'llaniluvchi tushunchadir. «Go'zallik» konsepti ham keng tushunchalardan hisoblanadi. Nemis tilida schön hamda hübsch «go'zallik» konseptini tahlil qilganimizda unda bir qancha ma'noviy shakllarni ko'ramiz. «Hübsch» konsepti «schön»ga sinonim bo'lib ammo nisbatan ancha yuqori ma'noga ega va shuning uchun ham ularni semantik jihatdan tadqiq qilish ahamiyatga molik. Schön tushunchasi chiroyli, yoqimli, go'zal ma'nosini bersa, hübsch go'zal, sohibjamol,

Nemis tilida "davomiylik fazasi" deya bitta qiyin ma'nosini aytadigan so'z, biron bir mashg'ulot yoki jarayonning davom etish yoki keyingi bosqichiga taalluqli bo'lishini anglatadi. Bu so'zning o'zida umuman o'zgaruvchanlik bor, chunki bir narsa oxirgi bosqichga yetishi kerak emas bo'lishi mumkin.

Nemis tilidagi «schön» hamda «hübsch»- „go'zallik” tushunchalariga to'xtalsak. Schön tushunchasini misollar orqali qanday ma'no ifodalashini batafsil ko'rib chiqamiz.

«Langenscheidt. Grosswörterbuch Deutsch als Fremdsprache» lug'atidagi ma'nolari:

1. «Hattet ihr schönes Wetter im Urlaub?» (Ta'tilda ob-havo yaxshi bo'ldimi?).
«Sie hat ein schönes Gesicht» (U chiroyli husnga ega) «Das Ballett fand ich ausgesprochen» (Baletni men judayam chiroyli sport deb hisoblayman), «Er hat eine schöne Stimme» (Uning chiroyli (yoqimli) ovozi bor).
2. «Es ist schön von ihm, dass er seiner Frau oft Blumen bringt» (Uning o'z rafiqasiga tez-tez gullar berishi judayam yoqimli).
3. «Ein schönes Stück Arbeit» (chiroyli asar), «ein schönes Alter haben» (yaxshi qarimoq), «eine ganz schöne Stecke gelaufen sein» (butunlay ajoyib yugurish).
4. «Einen ganzen Monat ohne Fernseher – das sind ja schöne Aussichten» (televezorsiz butun oy- bu yaxshi istiqboldir).
5. Der Junge ist ganz schön clever (bu bola juda aqlli).
6. Immer schön der der Reihe nacht Komm, sei jetzt schön fertig (har doim yoqimli, kecha ajoyib tugadi).
7. «Bitte schön» (arzimaydi) «Danke schön» (katta rahmat) «Schönen Tag» (yaxshi kun).
8. «Das wäre ja noch schöner» (bu yanada yaxshi bo'lardi), «Das wäre zu schön» (bu juda yaxshi bo'lardi), um wahr zu sein wie man so schön sagt, (rostini aytganda aytilganidek)...» wie es so schön heisst» (uni shunday go'zal deb atashdi) bu gapda «schön» so'zi gaplarda chiroyli, go'zal, yoqimli, ajoyib, juda, yaxshi, butunlay kabi ma'nolarda ishlatilgan. Go'zallik tushunchasi turlicha ma'nolarda ifodalanmoqda. Nemis tilidagi «schön»-go'zallik konsepti bilan ifodalanadigan til birliklari ko'p. Mana shu misollar orqali ham inson ongida «go'zallik» konsepti yanada keng qamrovga ega ekanligini ko'rishimiz mumkin.

Konseptning semantik xususiyatlari. Konsept semantik jihatdan soʻzning leksik maʼnosiga nisbatan boyroqdir. Konsept inson ongida shakllangan maʼlum bir keng qoʻllaniluvchi tushunchadir. «Goʻzallik» konsepti ham keng tushunchalardan hisoblanadi. Nemis tilida schön hamda hübsch «goʻzallik» konseptini tahlil qilganimizda unda bir qancha maʼnoviy shakllarni koʻramiz. «Hübsch» konsepti «schön»ga sinonim boʻlib ammo nisbatan ancha yuqori maʼnoga ega va shuning uchun ham ularni semantik jihatdan tadqiq qilish ahamiyatga molik. Schön tushunchasi chiroyli, yoqimli, goʻzal maʼnosini bersa, hübsch goʻzal, sohibjamol, oypari maʼnolariga ega. Demak, hübsch ancha yuqori ijobiy boʻyoqdorlikka egadir. Ularni badiiy matnda qoʻllanilishida ham maʼlum maʼnoda farq seziladi.

Har bir millatning goʻzallik haqidagi qarashlari va tushunchalari turlicha. Shu bilan birga bir millatning goʻzallik timsollari ikkinchisiga oʻxshamasligi mumkin. Goʻzallik konsepti juda keng qamrovlidir. Farobiy taʼlimotiga koʻra, «goʻzallik insonning, jismoniy, maʼnaviy va axloqiy chiroyining ifodasidir». Goʻzallik haqida koʻp nazariyalar, qarashlar, taʼlimotlar mavjud. Ularda goʻzallikning qaysidir bir tomoni, belgisi, ahamiyati qayd etiladi. Sokrat fikricha, «...inson uchun foydali va kerakli narsalar goʻzaldir». «Roʻyi zaminda biz uchun eng maroqlisi – inson chehrasidir» (G. Lixtenberg). «Chehra – qalb koʻzgidir» (M. Gorkiy). «Goʻzallik - haqiqiy baxt saodat va rasmana qahramonlik boʻlib, balandparvoz soʻzlarga muhtoj emas» (V. Raabe kutilgan mehmondir» (I. Gyote). «Sahovat goʻzallikdan koʻra afzalroq» (G.Geyne).

REFERENCES

1. Каримов У.Н. Концепт тушунчаси ва унинг бадий адабиётдаги моҳияти // ЎЗМУ хабарлари, 2017. - №1/5 -Б. 416-417.
2. Safarov Sh., Kognitiv tilshunoslik. - Jizzax: Sangzor, 2006.
3. Karimov U.N. Konsept tushunchasi va uning badiiy adabiyotdagi mohiyati // OʻzMU xabarлари, 2017. – № 1\5. -B. 416-417.
4. Popova Z.D., Sternin I.A. Kognitiv lingvistika. –M.: AST. Vostok-Zapad, 2007.-S. 314.